

АНОТАЦІЯ

Сінгуцький О. В. Формування та реалізація державної політики розвитку туризму в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Класичний приватний університет, Запоріжжя; Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2024.

У дисертації визначено рівень наукової розробленості проблематики дослідження та встановлено, що досить багато науковців розглядали в своїх працях питання формування та реалізації державної політики розвитку туризму, приділяючи увагу державному управлінню й регулюванню. Визначено, що проблематика державного управління туристичною галуззю в кризовий період під час військових дій висвітлена недостатньо. Провідним завданням державного управління розвитку туризму можна вважати формування сприятливих умов для функціонування та розвитку туристичної сфери й суміжних з нею сфер та галузей, що належать до матеріального виробництва й сфери послуг національного господарства.

Узагальнено теоретико-методичні основи формування систем державного управління туристичною сферою та визначено поняття «державне управління туристичною галуззю» як процес інтегрування, виконання, прогнозування всіх елементів економічно-політичної системи загалом і туристичної сфери зокрема. Туристична галузь розвивається лише за умов розвитку всієї економіки, оскільки залежить від політичної та економічної кон'юнктури. Досліджено механізм державного управління туристичною галуззю як невід'ємної умови її розвитку шляхом удосконалення окремих елементів системи та оперативного контролю за її функціонуванням.

Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення державного управління розвитком туризму для подальшого вдосконалення законодавчої бази, особливо в кризовому стані. Виявлено низку проблем, що потребують вирішення. А саме, невідповідність нормативно-правової бази потребам і тенденціям розвитку туристичної галузі. Крім того, перешкодою на шляху ефективного розвитку та інтеграції туристичної галузі є відсутність протягом тривалого часу виваженої політики управління ризиками, що зумовило потребу у створенні моделі управління кризами з урахуванням сучасних реалій і досвіду країн з високорозвиненою туристичною індустрією, які зазнали військової агресії.

Обґрунтовано напрями вдосконалення механізму державного управління туристичною сферою. Проаналізовано етапи становлення туристичної галузі в Україні. Встановлено, що виокремлення туристичної галузі в самостійну господарську діяльність розпочалося з 1993 р. Реформа приватизації та впровадження системи малого підприємництва сприяла розвитку туризму в зазначений період. Серед основних проблем виявлено залежність туристичної сфери від політико-економічної стабільності, залежність державних органів влади від фінансово-промислових груп, у підпорядкуванні яких перебувають підприємства зі швидким оборотом капіталу, унаслідок чого впроваджуються закони щодо привілейованого функціонування та отримання надприбутків.

Проаналізовано економічні показники розвитку туризму в динаміці та встановлено, що туристична галузь потребує значних витрат і повернення вкладеного капіталу впродовж 6–10 років, що в країнах з нестабільною політико-економічною ситуацією неможливо без підтримки державної політики, про що свідчить аналіз показників галузі. Туристична галузь в Україні значно поступається світовому ринку туристичних послуг, а відтак держава має бути локомотивом, створюючи умови для залучення інвестицій, конкуренції, впровадження інформаційних технологій, антикризового управління, стратегічного управління. Туризм розвивається швидкими темпами в країнах зі стабільною політико-економічною ситуацією. Визначено невідповідність рекреаційно-туристичного потенціалу показникам господарської діяльності, а

саме незначне надходження до структури ВВП. Друга фаза військової агресії Росії та анексії території рекреаційно-туристичного потенціалу Азовського узбережжя з постійними атаками Одеси та всієї України призвела до найсуттєвішого кризового стану за всю історію функціонування туристичної галузі, що потребує пошуку шляхів подолання негативних наслідків у сучасних умовах для збереження туристичного потенціалу України.

Проаналізовано формування та реалізацію стратегій планування туристичної галузі в періоди функціонування різних форм органів державної влади. Розроблено модель стратегічного планування в період військових дій та післявоєнного розвитку туризму, враховуючи зарубіжний досвід країн з упровадження інформаційних технологій. В Україні згідно з проаналізованими даними стратегічне планування розподіляється на середньострокове та оперативне, що негативно впливає на туристичну сферу через відсутність довготривалої стратегії розвитку туризму, що є стимулом для залучення інвестиційних надходжень. Потрібно також досліджувати економічну циклічність хвиль Кондратьєва як для всієї економіки, так і для галузей окремо та адаптувати до кризових умов економічну систему, упроваджуючи інноваційні підходи. Враховуючи зазначене, удосконалено науковий підхід до стратегічного планування шляхом поділу на часові періоди, що базується на дослідженні економічної циклічності, модель якої передбачає адаптування системи планування туристичної галузі відповідно до фаз поліпшення чи стагнації системного, стабільного та безупинного розвитку туристичної сфери завдяки прогнозованості й оперативному втручанню органів виконавчої влади в разі відхилення цільових показників.

Запропоновано шляхи вдосконалення механізму державного управління туристичною галуззю, а саме створення відділу антикризового планування та колегіального органу, який складається з науково-педагогічних працівників і фахівців галузі туризму, функції якого полягатимуть у розробці та контролі за виконанням етапів стратегічного планування розвитку туризму, підпорядкованого структурі Державної агенції з розвитку туризму. Запропоновано, що відділ антикризового планування досліджуватиме сучасний

стан туристичної галузі відповідно до цілей стратегічного розвитку для визначення ступеня відхилення показників від базових завдань та розроблятиме проєкт стратегічного планування, враховуючи фази періодів економічних циклів. Представником громадянського контролю в туристичній сфері запропоновано визначити колегіальний орган як проміжну ланку між представниками громади та державних органів влади.

Визначено шляхи вдосконалення економічного механізму туристичного сектору, зокрема створення спеціальних економічних зон, упроваджуючи розроблену модель градаційної шкали несприятливих рекреаційно-туристичних зон. Метод градації передбачає визначення територій для створення спеціальних економічних зон розвитку туризму, територій саморозвитку та туристичних кластерів, що дасть змогу створювати спеціальні економічні туристичні зони для спонукання переміщення капіталів з територій підвищеного ризику й зменшенням відтоку інвестицій за кордон.

Також запропоновано систему обчислення туристичного збору залежно від рейтингу привабливості спеціальної економічної зони, що дасть змогу збільшити дохідну частину місцевих бюджетів, враховуючи залучені інвестиції, зайнятість населення в туристичній сфері, привабливість рекреаційної зони тощо. Алгоритм розрахунку передбачає диференційований підхід, чим вищий показник розвитку рекреаційно-туристичної зони, тим вищий коефіцієнт туристичного збору. Визначений підхід має стимулювати розвиток туризму в менш популярних зонах відпочинку відповідно до програми стратегічного розвитку й сформувати систему перерозподілення державних коштів у розробку програм створення туристичних кластерів або спеціальних економічних зон.

Проаналізувавши досвід країн, які за останні десятиліття перебували у війні, запропоновано розробити заходи, використовуючи сучасні технології, для стабілізації кризової ситуації, яка склалась у туристичній галузі, а саме: упровадження вебтурів, створення стабілізаційного фонду за рахунок інших галузей тільки в післявоєнний період, використання ефекту світової пізнаваності для популяризації рекреаційного туристичного потенціалу, використання досягнень науково-технічного прогресу та застосування його до туристичної

сфери, розвиток тіньового туризму, WAR туризму та розробка й реалізація проекту міста військової пам'яті, розробка стратегічного планування з урахуванням усіх варіантів завершення військового конфлікту.

Ключові слова: туризм, державна політика розвитку туризму, механізм державного управління, державне регулювання, стратегічне планування, антикризове управління, економічні цикли, туристичний збір, інвестиційна політика, інноваційні підходи, тенденції розвитку туризму, військовий туризм.

ANNOTATION

Sinhutskyi O. V. Formation and implementation of state tourism development policy in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 281 “Public management and administration”. – Classic Private University, Zaporizhzhia; Classic Private University, Zaporizhzhia, 2024.

In the dissertation, the level of scientific development of the research problem is defined. It was established that quite a lot of scientists considered the issue of formation and implementation of the state tourism development policy in their works, focusing on public administration and regulation. It was determined that the issues of the tourism industry state management in a crisis period during hostilities are insufficiently covered. The leading goal of the tourism industry state management can be considered formation of favorable conditions for the tourism sphere functioning and development as well as for related spheres and industries belonging to material production and the service sphere of the national economy.

The theoretical and methodological foundations of the state management system formation in the tourism sphere are summarized. The concept of "the tourism industry state management" is defined as the process of integration, implementation, forecasting of all the economic and political system elements in general and the tourism sphere in particular. The tourism industry develops only under conditions of the entire economy development, as it depends on political and economic conditions. The mechanism of government management of the tourism industry was investigated as an indispensable condition of its development by improving individual elements of the system and operational control over its functioning.

The analysis of regulatory and legal support of the tourism development state management was carried out for the further improvement of the legal framework, especially in a crisis situation. A number of problems that need to be solved have been

identified. First of all, this is inconsistency of the current legal framework with the needs and trends of the tourism industry development. In addition, there is an obstacle to the effective development and integration of the tourism industry. It is a lack of a balanced risk management policy for a long time, which led to the need to create a crisis management model taking into account modern realities and the experience of countries with a highly developed tourism industry that have experienced military aggression.

The ways for improving the mechanism of the tourism sector state management are substantiated. The stages of the tourism industry formation in Ukraine are analyzed. It was established that the separation of the tourism industry into an independent economic activity began in 1993. Privatization reform and the small business system introduction contributed to the tourism development in the specified period. Among the main problems are: dependence of the tourism sector on political and economic stability, dependence of state authorities on financial and industrial groups, which keep control over enterprises with a rapid turnover of capital, as a result of which laws are introduced regarding privileged functioning and receiving excess profits.

Economic indicators of tourism development were analyzed in dynamics and it was established, that the tourism industry requires significant expenses and invested capital return within 6-10 years. It is impossible without the support of state policy in countries with an unstable political and economic situation, as evidenced by the analysis of the industry indicators. The tourism industry in Ukraine is significantly inferior to the world market of tourist services. Therefore the state must be a locomotive, creating conditions for investment attraction, competition, introduction of information technologies, anti-crisis management and strategic management. Tourism develops rapidly in countries with a stable political and economic situation. The inconsistency of the recreational and touristic potential with the indicators of economic activity was determined, namely the insignificant contribution to the GDP structure. The second phase of Russia's military aggression and the annexation of the territory of the recreational and tourist potential of the Azov coast, along with constant attacks on Odessa and all Ukraine in general, led to the most significant crisis in the history of the tourism industry. This requires finding the ways to overcome the negative

consequences in modern conditions in order to preserve the tourism potential of Ukraine.

The formation and implementation of planning strategies in the tourism industry during the periods of functioning of various forms of state authorities are analyzed. Taking into account the foreign experience of countries in the information technology implementation, a model of strategic planning during the period of hostilities and post-war tourism development has been developed. According to the analyzed data, in Ukraine strategic planning is divided into medium-term and operational, which negatively affects the tourism sector due to the lack of a long-term tourism development strategy. This is an incentive to attract investment income. It is also necessary to study the economic cyclicity of Kondratiev waves both for the entire economy and for industries separately, as well as to adapt the economic system to crisis conditions by introducing innovative approaches. Taking into account the above, the scientific approach to strategic planning by dividing it into time periods has been improved. It is based on the study of economic cyclicity, the model of which provides for the adaptation of the tourism sector planning system in accordance with the phases of improvement or stagnation of the systematic, stable and continuous tourism sector development, thanks to predictability and operative intervention of executive authorities in case of deviation of target indicators.

The ways to improve the mechanism of the tourism industry state management are proposed.» They are the creation of an anti-crisis planning department and a collegial body, which consists of scientific and pedagogical workers and specialists in the field of tourism. «Its functions will consist in the development and control over the implementation of the stages of strategic planning of the tourism development, subordinated to the structure of the State Agency for the Tourism Development. It is proposed that the anti-crisis planning department will investigate the current state of the tourism industry in accordance with the goals of strategic development to determine the degree of deviation of indicators from basic tasks. In addition, it will develop a strategic planning project, taking into account the phases of economic cycle periods. The representative of the civil control in the tourism sphere proposed to define a

collegial body as an intermediate link between representatives of the community and state authorities.

The ways to improve the economic mechanism of the tourism sector have been identified, in particular, the creation of special economic zones, implementing the developed model of the gradation scale of unfavorable recreational and tourist zones. The gradation method involves the determination of territories for the creation of special economic zones of tourism development, territories of self-development and tourist clusters. This will make it possible to create special economic tourist zones to encourage the movement of capital from high-risk areas and reduce the outflow of investments abroad.

A system for the tourist tax calculation, depending on the attractiveness rating of the special economic zone, is also proposed. This will make it possible to increase the revenue part of local budgets, taking into account the investments involved, the population employment in the tourism sector, the attractiveness of the recreation area, etc. The calculation algorithm involves a differentiated approach: the higher the indicator of the recreational and tourist zone development is, the higher the coefficient of the tourist tax must be. The defined approach should stimulate the tourism development in less popular recreation areas in accordance with the strategic development program and form a redistribution system of state funds in the program development for the creation of tourist clusters or special economic zones.

Having analyzed the experience of countries that have been at war in recent decades, it is proposed to develop measures using modern technologies to stabilize the crisis situation that has developed in the tourism industry, namely: the introduction of web tours, the creation of a stabilization fund at the expense of other industries only in the post-war period, the use of the world recognition effect to popularize the recreational tourism potential, the use of the scientific and technical progress achievements and its application to the tourism sphere, the development of shadow tourism, WAR tourism and the development and implementation of the military memory city project, strategic planning development taking into account all options for ending the military conflict.

Keywords: tourism, state tourism development policy, state management mechanism, state regulation, strategic planning, anti-crisis management, economic cycles, tourist tax, investment policy, innovative approaches, tourism development trends, military tourism.